

Instituto Cervantes
Praga

Embajada de España
Praga

Miguel de Cervantes

Důmyslný rytíř
don Quijote
de la Mancha

KAPITOLA LX.

o tom, co se přihodilo donu Quijotovi cestou do Barcelony.

Bylo svěží jitro a bylo znát, že takový bude i den, když don Quijote opustil hospodu, dotázav se nejprve, kudy je nejkratší cesta do Barcelony, aniž by se zavádilo o Zaragozu: do té míry toužil odhalit životnost onoho nového vypravěče, který jej tak tupil, jak říkali. Stalo se, že po více než šesti dnech ho nepotkalo nic hodného vypsání; po jejich uplynutí, když jel mimo cestu, stihla ho noc mezi hustými duby nebo korkovníky; v tom Cide Hamete není tak přesný, jako v jiných věcech bývá.

Pán i sluha sestoupili ze svých zvířat a uvelebili se pod pni stromů. Sancho, který toho dne už posvačil, nebránil se okamžitému vstupu do bran spánku. Ale don Quijote, jemuž bránily spát více jeho myšlenky než hlad, nemohl zamhouřit oka: toulal se v myšlenkách tisící cerými místy, brzo se domníval být v jeskyni Montesínové, brzo viděl vskakovat na svou oslici Dulcineu v selku proměněnou, brzo opětu mu zněla v uších slova mudrce Merlína, oznamující mu podmínky a výkony, jejichž vyplněním a uskutečněním bude Dulcinea vysvobozena. Zoufal si nad lhostejností a krutostí svého zbrojnoše Sancha, neboť se domníval, že si dal jen pět ran, což je číslo nesrovnatelně malé vedle nesmírného počtu, jenž ještě chyběl; a to jej tak trápil a mrzelo, že si řekl toto: „Jestliže Alexander Veliký roztal gordijský uzel, řka ‚Roztít jako rozvázat‘, a přece se stal neomezeným pánevší Asie, totéž by se nyní mohlo státi ve věci začarované Dulciney, kdybych našlehal Sanchovi přes jeho vůli: neboť je-li podmínkou jejího osvobození, aby Sancho dostal tři tisíce a několik šlehů, co na tom záleží, dá-li si je sám nebo dá-li mu je jiný, když přece hlavu je, aby je dostal, ať přijdou odkudkoliv.“

S tou myšlenkou odešel k Sanchovi, vzav předem otěže Rocinanta a upraviv je, aby jimi bylo lze bičovat, a počal mu snímat šle; domnění, že Sancho měl jen jednu, na níž mu držely kalhoty. Sotva však počal, Sancho se docela probudil a ptal se: „Co je? Kdo to pán mně sahá a rozpíná mě?“ „Já to jsem,“ odpověděl don Quijote, „přicházím zím odpomoci tvé nedbalosti a zbaviti se, svých útrap: přicházím

našlehati, Sancho, a naplniti částečně povinnost, k níž ses zavázal. Dulcinea trpí, a ty si žiješ bezstarostně, já pak umírám touhou. A proto se rozeptni dobrovolně, neboť mým úmyslem je dát ti zde o samotě alespoň dva tisíce ran.“ „A to ne,“ řekl Sancho; „nechte mě s pokojem, Milosti, sic, u Boha pravého, nás uslyší i hluší. Rány, k nimž jsem se zavázal, musí být dobrovolné a ne násilné, a teď se mi nechce se tlouci. Stačí, že jsem vám dal své slovo nabít si a našlehat, až se mi zachce.“ „Na tvé dobré vůli to nesmí záviset, Sancho,“ pravil don Quijote, „neboť jsi tvrdého srdce a choulostivý, ač prosťák.“

A přitom se snažil a namáhal rozeptnout ho; vida to Sancho Panza vstal, vrhl se na svého pána, chytil se s ním do křížku a kopnův ho uhodil s ním o zem bradou vzhůru, klekl mu pravým kolenem na prsa a přidržel mu ruce svými, že se nemohl ani hnouti ani vydechnout. Don Quijote říkal: „Jak, zrádce, ty se vzpíráš svému pánovi a přirozenému vládcovi? Osměluješ se na svého chlebodárci?“ „Nese-sazují ani nekorunují krále,“ odpověděl Sancho, „ale bráním sám sebe, neboť jsem svým pánev. Slibte mi, Milosti, že mi dáte již pokoj a nebudete pomýšlet zbičovat mě, a nechám vás v pokoji a bez nesnáží; a ne-li,

*Zde zemřeš, zrádce,
nepříteli doni Sanchy.“*

Don Quijote mu to slíbil a přísahal u života královny svých myšlenek, že se nedotkne ani chlupu jeho šatu a že ponechá bičování na jeho vůli a zdání.

Sancho se zvedl a odešel z toho místa notný kus; mýnil se oprýt o jiný strom, když tu ucítil, že se něco dotýká jeho hlavy, a zdvihnuv ruce nahmatl dvě lidské nohy se střevíci i kalhotami. Zachvěl se strachem; odběhl k jinému stromu a zde ho potkalo totéž. Zavolal na dona Quijota, aby mu šel pomoci. Don Quijote uposlechl a na jeho otázku, co se mu stalo a proč má strach, Sancho odpověděl, že ty stromy jsou plny nohou lidských. Don Quijote je ohmatl a hned uhodl, oč běží; řekl Sanchovi: „Není třeba, abys měl strach, neboť nohy, které hmatáš a nevidíš, náležejí asi nějakým lupičům a banditům, kteří jsou na těch stromech oběšeni: tady je spravedlnost obyčejně větší, jakmile je chytne, po dvaceti i po třiceti. Podle toho hádám, že jsem blízko Barcelony.“

A jeho mínění bylo správné. Za úsvitu zvedli oči a spatřili plody

oněch stromů: byla to těla lupičů. Zatím se rozednívalo. Poděsili-li je mrtví, neméně je ustrašilo přes čtyřicet banditů živých, kteří je náhle obklíčili a rozkázali katalánsky, aby bez hluku vyčkali příchodu náčelníka. Don Quijote byl právě opěšalý, jeho kuň bez uzdy, kopí opřeno bylo o strom, zkrátka byl zcela bezbranný; proto pokládal za dobré založit ruce, sklonit hlavu a zachovat své síly pro lepší chvíli a příležitost. Lupiči jali se prohledávat osla a nenechali nic z toho, co nesl v tlumoku a zavazadle; Sanchovi se vyplatilo, že toлары vévodovy i toлары z domova nosil ve váčku na břiše; přesto vše by ti výtečníci byli vyškali a prohlédli i to, co ukryl ve váčku na holém těle, kdyby v tom okamžiku nebyl přijel náčelník.

Zdál se asi čtyřiatřicátník, byl statný, nadprůměrní výšky, pohledu vážného a hnědé pleti. Přijížděl na mocném koni, v drátěné košili a se čtyřmi pistolemi za pasem (kterým v tom kraji říkají křemenové). Spatřil, že se jeho zbrojnoši, neboť tak nazývají lidi tohoto řemesla, chystají obrátit Sancha Panzu; zakázal jim to a bylo ho hned uposlechnuto a tak byl váček na břiše zachráněn. Byl udiven pohledem na kopí opřené o strom, štít na zemi a dona Quijota, odzbrojeného a zamýšleného, s nejsmutnější a nejtesknější tváří, jakou mohl stvořit Smutek sám.

Přistoupil k němu a řekl mu: „Nebudte tak smuten, brachu, ne upadl jste do rukou nějakého krutého Osirise, ale do rukou Roque Guinarta, jež jsou spíše milosrdné než kruté.“ „Důvodem mého smutku,“ odvětil don Quijote, „není, že jsem upadl do tvé moci, statečný Roque, pro jehož slávu hranice země nestačí, ale že jsem byl tak nedbalý, že mě tvoji vojáci zajali s koněm bez uzdy, ač je mou povinností dle řádu bludného rytířství, jež vyznávám, míti se stále na pozoru a býti v každém okamžiku vlastní svou stráží. Neboť věz, velký Roque, že kdyby mě byli našli v sedle, s kopím a štítem v rukou, nebyl by jim příliš snadno zmocniti se mne: jsem totiž don Quijote de la Mancha, jenž naplnil svými výkony veškeren svět.“

Roque Guinart hned poznal, že nemocí dona Quijota je spíš bláznovství než zdatnost; ač je několikrát slyšel jmenovat, nikdy nepokřádal jeho skutky za pravdivé ani si nemohl vmluvit, že by se podobný nápad mohl zmocnit lidského srdce; proto se neobyčejně zaradoval, že jej potkal a že se může dotknout zblázna, o čem byl pouze slyšel z dálky. Řekl mu: „Statečný rytíři, netrapte se a nepokládejte za svůj blahý osud své nynější postavení! Je možno, že se tímto klopytnutím váš nahrbený osud napřímí, neboť nebesa podivnými a nevidanými oklikami, jež by lidé nevymyslili, zvedávají padlé a obohacují chudé

Don Quijote se mu chystal poděkovat, když tu uslyšeli za zády jakoby dusot stáda koní; byl to ve skutečnosti kuň jediný a na něm se řítíl mladík, zdálo se, asi dvacetiletý, oblečený v zelený damašek se zlatými stuhami, v krátké spodky a pláštík, s kloboukem přehrnutým po valonském způsobu, v přiléhavých, těsných botách, s ostruhami, dýkou a zlaceným mečem, malou puškou v rukou a dvěma pistolemi za pasem. Na ten hluk Roque obrátil hlavu a spatřil tuto hezkou postavu, která blížíc se k němu pravila:

„Tebe hledám, statečný Roque, a chci v tobě nalézt ne-li odpomoc, alespoň úlevu v mém neštěstí; a abych nenapínala tvou zvědavost, neboť vím, žeš mě nepoznal, povím ti, kdo jsem: jsem Klaudivie Jeronyma, dcera Šimona Forte, tvého obzvláštního přítele a úhlavního nepřítele Clauquella Torrellase, který je i tvým nepřítelem, jsa z tábora odpůrců. Víš už, že tento Torrellas má syna, majícího jméno Vincenc Torrellas; měl je alespoň před méně než dvěma hodinami. Abych zkrátala líčení svého neštěstí, povím ti krátce, čeho se na mně dopustil. Spatřil mě, oblíbil si mě a já jsem jej vyslechla a zamilovala jsem se bez vědomí otce: neboť není ženy, ať je v jakémkoliv ústraní a odloučenosti, aby neměla nadbytek času pro uskutečnění a naplnění své ztřeštěné touhy. Nakonec mi slíbil být mým manželem a já mu dala slovo být jeho, aniž jsme v činech pokračovali. Včera jsem zvěděla, že se zapomněv na svou povinnost ke mně žením s jinou, a to dnes ráno, což mi zmátlo smysly a připravilo o trpělivost. A poněvadž otec není ve vsi, bylo mi možno obléci se do šatu, který vidíš; ženouc koně dostihla jsem dona Vincence asi míli odtud a bez nářků a poslušání výmluv vystřelila jsem naň z této pušky a mimoto z obou pistolí: myslím, že jsem trefila jistě více než dvěma kulkami do jeho těla, otevřevši tak brány, kudy vyjde moje čest, potřísněná jeho krví. Tam jsem jej nechala mezi jeho sluhy, kteří se neodvážili a nemohli jej bránit. Jdu k tobě, abys mě převedl do Francie, kde mohu žít u příbuzných, a abych tě poprosila o ochranu svého otce, sic se četní přátelé dona Vincence odváží násilně se na něm pomstít.“

Roque, udiven smělostí, odvahou, pěkným zjevem i dobrodružstvím hezké Klaudivie, jí řekl: „Pojd, paní, podíváme se, je-li tvůj nepřítel mrtev. Potom uhlídáme, čeho je ti nejvíce třeba.“ Don Quijote, který byl pozorně naslouchal řeči Klaudivie i odpovědi Roque Guinarta, pravil: „Nikdo se nemusí namáhati obranou této dámy, беру to na sebe: vydejte mi mého koně a mé zbraně a počkejte zde na mne! Pojedu za tím rytířem a mrtvého či živého jej přinutím spl-

niti slib daný takové kráse. „Ať o tom nikdo nepochybuje,“ řekl Sancho, „protože můj pán má pro svatby moc šťastnou ruku: před pár dny oženil také takového, co neplnil dívce slib. A kdyby kouzelníci, kteří ho pronásledují, nebyli změnili ženichovu pravou tvář v tvář lokaje, v téhle chvíli ta dívka už by pannou nebyla.“

Roque, více zaujatý myšlenkou na příhodu krásné Klaudie než řečmi pána a sluhy, je neposlouchal; rozkázal svým zbrojnošům, aby Sanchovi vrátili vše, co mu z osla vzali, a poručil jim, aby se uchýlili na místo, kde strávili poslední noc; sám hned odejel s Klaudíí velmi spěšně vyhledat dona Vincence, raněného nebo mrtvého. Dojeli k místu, kde jej potkala Klaudie, a našli pouze čerstvě prolitou krev; rozhlédli se na všechny strany a tu odkryli na kopci nějaké lidi i pochopili, což se ukázalo pravda, že to je don Vincenc, jež jeho sluhové mrtvého nebo živého odnášejí pohřbít nebo ošetřit. Pospíšili za nimi, a poněvadž oni jeli pomalu, dohonili je snadno. Nalezli dona Vincence v náručí jeho sluhů, prosícího je znaveným a zesláblým hlasem, aby ho tam nechali zemřít, neboť bolest ran nedovoluje prý, aby v cestě pokračoval.

Klaudie a Roque seskočili z koní a přistoupili k němu: služebníci se polekali přítomnosti Roqueovy a Klaudie byla zaražena vidouc dona Vincence; půl dojatá, půl přísná přiblížila se k němu a berouc ho za ruku pravila: „Kdybys mi byl dal podle naší úmluvy tuto ruku, nikdy bys nebyl v tomto stavu.“ Zraněný šlechtic otevřel své téměř zavřené oči a poznávaje Klaudii řekl: „Vidím, krásná a oklamaná paní, že ty jsi byla, kteráš mě zabila, což je trestem nezaslouženým a nepříslušejícím mým touhám a mým činům, jimiž jsem tě nikdy nechtěl a nedovedl urazit.“ „Tedy není pravda,“ řekla Klaudie, „že ses hodlal dnes ráno oženit s Leonorou, dcerou bohatého Balvastra?“ „Oššem že ne,“ odpověděl don Vincenc, „můj zlý osud ti asi přinesl onu zprávu, abys mě ze žárlivosti připravila o život. Ale poněvadž jej ztrácím tvou rukou a v tvém objetí, pokládám svůj osud za šťastný. A abych tě ujistil, že je to pravda, stiskni mi ruku a přijmi mě za manžela, je-li ti libo, neboť nemohu ti poskytnout větší náhrady za krivdu, kterou jsi podle svého domnění ode mne utrpěla.“

Klaudie mu stiskla ruku a srdce se jí sevřelo, že omdlela na zkrvacené hrudi dona Vincence, a jeho zachvátily smrtelné křeče. Roque nevěděl rozpaky co činiti. Sluhové běželi pro vodu, aby mu postříkali tvář, přinesli ji a omyli ho. Klaudie se probudila ze mdlob, ale don Vincenc se z křečí už nevzpamatoval a dokonil v nich svůj život. Klaudie, poznavši, že sladký její snoubenec už nežije, dala se do hla-

sitého vzlykání, žalovala do nebes, rvala si vlasy vydávajíc je na pospas větru, zranila si obličej vlastníma rukama a projevovala všechny známky bolesti, jež lze očekávat od zraněného srdce. „Ó krutá, nerozmyšlena ženo,“ volala, „jak snadno ses rozhodla učinit skutkem zlý úmysl! Ó zuřivá sílo žárlivosti, k jakému zoufalému konci vedeš toho, kdo ti otevře svá nadra! Ó snoubenče můj, tvůj nešťastný osud, mně v kořist vydaný, odvedl tě z manželského lože do hrobu!“

Klaudie naříkala tak smutně, že zaslzel i Roque, zvyklý neprolévat slzy za žádné okolnosti. Plakali sluhové, Klaudie na každém kroku klesala a celá jejich skupina podobala se táboru smutku a místu neštěstí. Nakonec Roque poručil sluhům dona Vincence, aby odnesli jeho tělo do vsi jeho otce, jež byla nablízku, k pohřbení. Klaudie řekla Roquovi, že chce odejít do kláštera, kde byla abatýší jedna z jejích tet, a že v něm míní dokončit svůj život v společnosti jiného, lepšího a věčného manžela. Roque pochválil její dobrý úmysl a nabídl jí svůj průvod, až kam si bude přát, a slíbil, že bude bránit jejího otce před příbuznými dona Vincence a třeba před celým světem, bude-li mu chtít ublížiti. Klaudie rozhodně odmítla jeho doprovod a děkuje za jeho sliby, jak nejlépe mohla, rozloučila se s ním v pláči. Sluhové dona Vincence odnesli jeho tělo, Roque se vrátil k svým a to byl konec lásky Klaudie Jeronymy. A jaký měl být jiný, tkaly-li nit jejího žalostného průběhu nepřemožitelné a kruté síly žárlivosti?

Roque Guinart našel své zbrojnoše na místě, kde je byl zanechal, a u nich dona Quijota na Rocinantu a řečnického k nim, aby zanechali onoho života stejně nebezpečného pro duši jako pro tělo; ale poněvadž byli většinou Gaskoňci, lid drsný a zpustlý, řeč dona Quijota do nich příliš nevníkala. Roque se zeptal po svém návratu Sancha Panzy, vrátili-li mu jeho lidé šperky a předměty, jež uloupili z osla. Sancho odvětil, že ano, až na tři čepce, které mají cenu tří měst. „Co to povídáš, člověče,“ řekl jeden z přítomných; „mám je já a nestojí za tři reály.“ „Tak jest,“ řekl don Quijote, „ale můj zbrojnoš je cení tak, jak povídá, poněvadž mi je dal ten, kdo mi je dal.“

Roque Guinart nařídil, aby byly hned vráceny; pak rozkázal svým postavit se do řady, dal přinést všechny šaty, šperky a peníze i vše, co od posledního dělení uloupili, a odhadnuv vše krátce, dav odnést zpět věci nedělitelné a přepočítav je na peníze, rozdělil kořist vší své tlupě s takovou nestranností a rozvážností, že ani o vlas nepřekročil spravedlivost a nezpronevěřil jí ani zrno.

Všichni byli spokojeni, uklidnění a vyplaceni a Roque řekl donu Quijotovi: „Kdyby vůči nim nebyla zachována tato přesnost, ne-

bylo by lze mezi nimi žít.“ Načež Sancho pravil: „Podle toho, co zde vidím, spravedlnost je věcí tak dobrou, že je jí třeba zachovávat i mezi lupiči.“ Uslyšel to jeden zbrojnoš a zdvihl pažbu pušky, již by byl asi rozbil Sanchovi hlavu, kdyby byl Roque Guinart nevykřikl, aby se mírnil. Sancho se poděsil a rozhodl se neotevřít ústa, pokud bude mezi těmi lidmi.

V té chvíli přišel zbrojnoš nebo zbrojnoši, rozestavení jako stráž po cestách, aby bděli, kdo jimi přichází, a zpravovali svého vůdce o tom, co se děje: „Pane, nedaleko odtud, cestou k Barceloně, přichází velký houf lidí.“ Nato odvětil Roque: „Uhlídals, jsou-li to ti, kteří hledají nás, nebo ti, které hledáme my?“ „Ti, které hledáme my,“ odpověděl zbrojnoš. „Tedy kupředu všichni,“ nato Roque: „a přiveďte mi je ihned a ať vám žádný neuteče.“ Poslechli, don Quijote, Sancho a Roque zůstali sami a čekali, koho zbrojnoši přivedou.

Zatím řekl Roque donu Quijotovi: „Divným to způsobem života asi zdá panu donu Quijotovi život náš, divnými naše dobrodružství a příhody a všechny nebezpečnými; a nedivím se tomu, neboť vskutku přiznávám, že není života neklidnějšího a pohnutějšího než náš. Mne k němu přiměla nevím jaká touha pomstít se, která nedost síly, aby zmátla srdce neklidnější: od přírody jsem soucivý a dobromyslný. Ale jak jsem pravil, touha pomstít urážku, která byla způsobena, tak zdolala všechny mé dobré sklony, že setrvávám při tomto řemesle proti svému rozumu. A jako jedna propast volá druhou a jeden hřích druhý, nahromadilo se msty tolik, že nejen svoji ale i cizí obstarávám. Bůh však dovoluje, abych, ztracen v bludích svých poblouzení, neztrácel alespoň naději dostat se z něho do bezpečí.“

Don Quijote se podivil slyše Roquova slova, tak dobrá a rozumná, neboť se domníval, že mezi lidmi podobných řemesel, lupiči, vrazi a zákeřníky, nemůže být nikdo s dobrou rozvahou, i řekl: „Pane Roque, počátkem zdraví je poznání nemoci a dobrá vůle nemocného užívati léků lékařem předepsaných: Vaše Milost je nemocna, ze své bolesti a nebesa či lépe Bůh, jenž je naším lékařem, vám poskytně léky k uzdravení, které léčí zvolna, znenáhla a ne jako zákeřník; a poněvadž jste projevil, Milosti, ve své řeči svou rozmyslnost, stačí býti dobré mysli a očekávati zlepšení nemocného svědomí. Chce-li si pak Vaše Milost uspořiti kus cesty a snadno se dostat na cestu spásy, pojdte se mnou: naučím vás býti potulným rytířem, přičemž bývá tolik námahy a neštěstí, že přijmete-li je za pokání, za chvíli vás dovedou do nebe.“ Roque se zasmál radě dona Quijote

a změniv řeč vyprávěl mu tragickou příhodu **Klaudie Jeronymy**, která velmi zarmoutila Sancha: neboť se mu zamlouvala **krása, nenucenost a jarost** děvčete. —

Zatím se vrátili zbrojnoši z výpravy, vedoucí s sebou dva rytíře na koních, dva pěší poutníky a ženský kočár asi s šesti sluhy, provázejícími dámy koňmo i pěšky, a dva další mezkafé, náležející rytířům. Zbrojnoši je obstoupili a vítězi i přemožení zachovávali hluboké ticho čekající, až velký Roque Guinart promluví. Ten se otázal rytířů, kdo jsou, kam míří a kolik s sebou vezou. Jeden z nich odpověděl: „Pane, jsme dva setníci španělské pěchoty, naše prapory jsou v Neapoli a míříme se nalodit na čtyři galeje, které prý jsou v Barceloně a mají rozkaz odplout na Sicílii. Máme s sebou asi dvě stě nebo tři sta dukátů, s nimiž se pokládáme za bohaty a šťastny, neboť obvyklá chudoba vojáků nedovoluje větších pokladů.“ Roque dal tutéž otázku jako setníkům i poutníkům. Bylo mu odpověděno, že mní odpout do Říma a že oba dohromady mají asi šedesát reálů. Chtěl vědět také, kdo jede v kočáře a kam a kolik má peněz, a jeden z jezdců pravil: „V kočáře jede paní doña Guiomar de Quiñones, žena vládaře neapolské provincie, s dceruškou, komornou a duěnou; nás sluhů, kteří je provázíme, je šest a peněz máme na šest set dukátů.“ „Máme tu tedy,“ řekl Roque Guinart, „devět set dukátů a šedesát reálů: mých vojáků je asi šedesát. Vypočítejte, kolik připadá na každého, neboť jsem špatný počtář.“ Lupiči slyšíc tato slova jali se provolávati: „Ať žije po mnohá léta Roque Guinart navzdor psům, kteří se snaží o jeho zkázu.“ Setníci byli zřejmě zkormouceni, paní vládarová zesmutněla a poutníci vidouce konfiskaci svého majetku se nikterak neradovali.

Roque je takto držel na chvíli v napětí; ale nechtěl, aby jejich zármutek dlouho trval, neboť jej bylo znát na dostřel z ručnice, i pravil setníkům: „Půjčte mi laskavě, páni setníci, šedesát dukátů a paní vládarka osmdesát, aby četa, jež mě provází, byla spokojena, neboť opat je živ z toho, co si vyzpívá, a pak můžete pokračovat svobodně a bez překážky v své cestě s průvodním listem, jež vám dám, aby vám nikdo neublížil, narazíte-li na jiné z mých čet, které jsem rozsadil zde po okolí. Není nikterak mým úmyslem ubližovat vojákům ani ženám, zvláště ne vznešeným.“ Dlouze a vybraně poděkovali setníci Roquovi za jeho zdvořilost a štědrost, již viděli v tom, že jim nechal vlastní peníze. Paní doña Guiomar de Quiñones chtěla vystoupit z kočáru a zlíbat ruce i nohy velkého Roqua; ale ten k tomu rozhodně nesvolil, ba požádal ji za prominutí, že jí ublížil, nucen plnit

přesné povinnosti svého zlého řemesla. Paní vladarka poručila jednomu ze sluhů, aby ihned vyplatil osmdesát dukátů, jež na ni připadly, a setníci již vyňali svých šedesát. Poutníci se chystali odevzdat všechn svůj ubohý majetek, ale Roque jim řekl, aby jen zůstali klidni, a pravil ke svým: „Z těch dukátů dostane každý po dvou a zbude jich dvacet: deset jich bude dáno těmto poutníkům a druhých deset tomuto dobrému zbrojnoši, ať si na toto dobrodružství v dobrém vzpomíná.“

Bylo mu přineseno psací náčiní, jímž byl vždy opatřen, a Roque jim sepsal průvodní list pro vůdce svých čet, rozloučil se s nimi a propustil je na svobodu celé udivené jeho šlechtností, statečnou povahou a podivuhodným chováním: pokládali jej spíše za Alexandra Velikého než za pověstného lupiče. Jeden z banditů řekl svou gasčko-katalánskou řečí: „Ten náš hejtmán spíš se hodí za pátera než za lupiče; a chce-li být od nynějška štedrý, ať rozdává ze svého a ne z našeho!“ Nešťastník neřekl to dosti tiše, aby to Roque nezaleschl; chopil se meče a rozřal mu hlavu téměř vedví, řka: „Takte trestám drzé odmlouvače.“ Všichni byli zděšeni a žádný se neodvážil slova, v takové je udržoval kázní.

Roque poodešel a napsal dopis svému příteli v Barceloně, kde je zpravil, že je u něho pověstný don Quijote de la Mancha, ten potulný rytíř, o němž se tolik vypráví; oznámil mu, že rytíř je nejpůvabnějším a nejrozumnějším člověkem na světě a že mu je za čtyři dny, na den svatého Jana Křtitele, odevzdá na městském pobřeží, ozbrojeného vši jeho zbrojí, na jeho koni Rocinantovi i se zbrojnošem Sanchem na oslu, a aby to oznámil jeho přátelům Niarrům, aby se s ním pobavili; napsal též, že by si přál, aby to potěšení bylo odevzdáno nepřátelskému rodu Cadellů, ale že je to nemožné, poněvadž bláznovství a vtípnost dona Quijota a nápady jeho zbrojnoše Sancha Panzy nutně působí zábavu všeobecnou. Toto psaní odeslal před jedním ze svých zbrojnošů, který změnil lupičský šat za selský, odevzdal do Barcelony a odevzdal je, komu bylo určeno.

KAPITOLA LXI.

o tom, co potkalo dona Quijota při vstupu do Barcelony, a o jiných věcech, spíše pravdivých než rozumných.

Tři dny a tři noci pobyl don Quijote u Roqua, a kdyby byl zůstal i tři sta let, nebylo by mu chybělo věcí k obdivu a podivu na jeho životě: zde se probouzeli, tam jedli; jednou prchali nevědouce před kým, podruhé čekali nevědouce na koho; spali stojíce, přerušovali svůj spánek a přecházeli z místa na místo; stále se jen stavěli špehové, vyslychaly stráže, zapalovaly doutnáky pušek, ač jich měli málo, neboť téměř všichni měli pistole na křemen. Roque trávil noci mimo své lidi, na místech a v útulcích, o kterých nevěděli, neboť četné odsudky na smrt, které místodržící barcelonský nad ním vynesl, jej zneklidňovaly a strašily, i neodvažoval se důvěřovat nikomu, boje se, že vlastní jeho lidé buď jej zabijí, buď vydají spravedlnosti. Jeho život byl dozajista bídný a svízelný.

Konečně cestami neužívanými, stezkami a skrytými pěšinami vydali se Roque, don Quijote, Sancho a šest jiných zbrojnošů do Barcelony. Dorazili na pobřeží v noci před svatým Janem, Roque objal dona Quijota i Sancha, jemuž dal deset slíbených dukátů, jež mu byl dosud neodevzdal, a opustil je s tisíci slibů z jedné i druhé strany. Roque se vrátil.

Don Quijote čekal na den tak, jak byl, na koni; zanedlouho počala se ukazovat v oknech východu tvář bílé jitřenky, naplňujíc radostí trávu i květy, ale ne sluch, jež v témž okamžiku potěšil zato zvuk mnoha píšťal a bubnů, zvonění zvonečků a „Vari, vari, z cesty“ jezdců, kteří, jak se zdálo, vyjížděli z města. Jitřenka ustoupila slunci, jež s tváří větší než okrouhlý štít počalo se pomalu zvedat z nejnižšího obzoru.

Don Quijote a Sancho rozhlédli se na všechny strany, spatřili moře, dosud jimi nevidané; zdálo se jim nesmírné a široké, o mnoho větší než jezera v Ruideře, která viděli v Manche; spatřili galeje na pobřeží, jež spustivše stanové přístřešky objevily se plny praporků a vlajek, třesoucích se ve větru a čeřících svým dotykem vodu; uvnitř zněly polnice, trouby a píšťaly plnící blízko i daleko vzduch příjemným a válečným zvukem; počaly se hýbat a vésti si jako v boji na klid-

ných vlnách a jim jaksi odpovídali nespočetní jezdci vyjíždějící z města na krásných koních a v nádherných šatech.

Vojáci na galejích vystřelili mnoho ran z děl a těm bylo odpověděno vojáky na hradbách a věžích městských: hrubé dělostřelectvo s děsným hlukem rozráželo vzduch a jemu přisvědčovala děla galejí. Klidné moře, veselá země, jasný vzduch, na okamžik mračný kouřem z děl, jako by vlévaly nebo rodily ve všech lidech náhlou radost. Sancho nechápal, jak ta tělesa hýbající se po moři mohou mít tolik noh.

Zatím dojeli tryskem s voláním, jekem a válečným pokřikem mužů v nádherných šatech na místo, kde stál don Quijote napjat a překvapen, a jeden z nich, ten, kterému Roque dopsal, promluvil hlasitě k donu Quijotovi: „Buďte vítán do našeho města, zrcadlo, majáku a severní hvězdo veškerého potulného rytířstva, co na světě ho jest. Buďte vítán, pravím, statečný done Quijote de la Mancha! Mluvím ne o tom falešném, padělaném a podvrženém, kterého nám předvedli nedávno v nepravdivém vypravování, ale o pravém, skutečném a věrném, kterého nám vylíčil Cide Hamete Benengeli, květ dějepisců.“

Don Quijote neodpověděl slovem a jezdci nečekali na jeho odpověď, ale obrátili se se vším svým průvodem a jali se tvořit kruh kolem dona Quijota, jenž obraceje se k Sanchovi řekl: „Ti nás výborně poznali. Vsadím se, že četli naši historii i vypravování Aragoncovo nedávno vydané.“

Rytíř, který oslovil dona Quijota, promluvil znovu: „Pojedte, Milostí, pane done Quijote s námi, jsme všichni vašimi sluhy a velkým přáteli Roque Guinarta.“ Nato don Quijote odpověděl: „Jestliže dvornost rodí dvornost, vaše, pane, rytíři, je dcerou nebo velmi blízkou příbuznou dvornosti velkého Roqua. Vedte mě, kam si přejete, nebudu mít jiné vůle kromě vaší, zvláště budete-li jí chtít použít k svým službám.“ Rytíř mu odpověděl stejně vybraně, všichni je uzavřeli do svého středu a za zvuků píšťal a bubnů se s ním dali k městu.

Když do něho vstupovali, ďábel, který všechno zlé řídí, a dva z kluků, kteří jsou horší než ďábel sám, svévolní a odvážní, se vložili do zástupu: jeden zvedl ocas oslovi, druhý Rocinantovi a vložil a vpravili jim pod ocas po hrsti bodláků. Ubohá zvířata cítila nové ty ostruhy, stiskla ocasy a zvětšila ještě svou bolest tak, že se dala do vyhazování a shodila své pány na zem. Don Quijote rozhněván a uražen běžel odstranit své herce ten chochol zpod ocasu a Sancho oslu

Jeho průvodci chtěli potrestat drzost kluků, ale nebylo to možno, neboť oba zmizeli v davu tisíce jiných kluků, kteří je provázeli.

Don Quijote a Sancho si znovu sedli a s toužou hudbou a za téhož volání slávy dojeli do domu svého průvodce, velikého a nádherného; neboť náležel bohatému rytíři. Tam je opustíme, neboť si to přeje Cide Hamete.

KAPITOLA LXII.,

*jež jedná o dobrodružství čarovné hlavy
a jiných dětinstvích, jež je dlužno vypovědět.*

Don Quijote byl tedy uhoštěn u muže jménem dona Antonia Morena, rytíře bohatého a moudrého, přejícího počestné a slušné zábavě; přijav dona Quijota do domu hledal způsob, jak by jeho bláznovství učinil veřejným, aniž by mu ublížil, neboť není žertem, co bolí, a není rádnou kratochvílí, co škodí druhému. První, co učinil, bylo, že odňal donu Quijotovi zbroj a vyvedl jej v jeho těsném a špinavě žlutém oděvu na balkon nad jednu z hlavních městských ulic, na oči lidí a kluků, kteří si jej prohlíželi jako opici. Znovu před ním pobíhali ti lidé v okázalém šatě, jako by se byli tak ustrojili pro něho a ne proto, že byl svátek, a Sancho byl neobyčejně spokojen, neboť se mu zdálo, že se dostal, aniž věděl jak, znovu na svatbu, jako byl Camachova, znovu do domu, jako byl dům dona Jakuba z Mirandy a znovu do zámku, jako byl vévodův.

Toho dne jedlo u dona Antonia několik přátel a všichni uctívali dona Quijota a jednali s ním jako s potulným rytířem, z čehož se ne cítil radostí, všecek nadšen a pyšný. Sancho měl tolik vtípných řečí, že všichni sluhové domu i kdo jej slyšeli mu zrovna viseli na ústech. Don Antonio řekl Sanchovi u stolu: „Zde máme zprávy, milý Sancho, že tak rád slepičí hrudí a špekové knedlíky, že zbudou-li vám schováváte si je na druhý den za řadry.“ „Ne, pane, to není to,“ odpověděl Sancho, „dbám více na čistotu než na najedení a pán můj don Quijote, zde přítomný, dobře ví, že nám oběma stačí na týden hrůžaludů nebo ořechů. Je ovšem pravda, že když mi někde náhodou dají krávu, jsem tam hned s provazem, totiž jím, co mi dají, a jsem spokojen s časy, jaké jsou. A kdyby někdo říkal, že jsem nenasytán a špinavý žrout, mějte za to, že nemluví pravdu. A řekl bych to ještě jinak, kdybych se neohlížel na úctyhodné brady okolo stolu.“

„Zajisté,“ pravil don Quijote, „že zdrženlivost a čistota, s nimiž Sancho jí, mohou být zapsány a vryty do bronzových desek na věčnou památku věkům budoucím. Ovšem, má-li hlad, zdá se trochu hltavý, protože jí spěšně a žvýká plnými ústy, nicméně čistotu vždy zachovává a v době, kdy byl vladařem, naučil se jísti obřadně: to je

dokonce vidličkou hrozny, ba i jádra granátová.“ „Jak?“ řekl don Antonio, „vladařem že byl Sancho?“ „Ano,“ odpověděl Sancho, „a to na ostrově Baratarii. Vládl jsem tam deset dní, až se hory zelenaly, a za tu dobu jsem přišel o všechny klid a naučil jsem se pohrdat všemi vladařstvími světa. Utekl jsem odtamtud, spadl jsem do sklepa a měl jsem se už za mrtva, ale zázračně jsem vyvázl.“ Don Quijote vyprávěl podrobně celý průběh vladaření Sanchova, což se velmi líbilo posluchačům.

Když bylo sklizeno ze stolu, don Antonio vzal dona Quijota za ruku a odvedl jej do osamělého pokoje, kde nebylo jiné ozdoby mimo stůl z pestrého mramoru, jak se zdálo, spočívající na jedné noze také mramorové: na stole stálo poprsí, asi z bronzu, na způsob poprsí římských císařů, od hrudi nahoru. Don Antonio prošel s donem Quijotem celým pokojem, obešel několikrát stůl a potom řekl: „Nyní, pane done Quijote, když mám jistotu, že nás nikdo neslyší a neposlouchá, chci vám svěřit jednu z nejzvláštnějších příhod či spíše nevidaností, jež si lze mysliti, s podmínkou, že Vaše Milost uloží, co jí řeknu, do nejzazší skryše mlčení.“ „Přisahám,“ odpověděl don Quijote, „a pro větší jistotu na skryš tu položím ještě kámen. Chci totiž, abyste věděl, Milosti — done Antonio (neboť již znal jeho jméno), že mluvíte s mužem, jenž má sice uši k slyšení, ale ne jazyk k mluvení; proto můžete bezpečně přenést, co máte na srdci svém, na srdce moje a býti jist, že jste to uvrhl do propasti mlčení.“ „Spolehaje na tento slib,“ odpověděl don Antonio, „udivím Vaši Milost tím, co nyní uvidí a uslyší, a ulehčím poněkud bolesti, již mi působí, že nemám, komu bych svěřil své tajemství, přičemž nelze spolehnout na každého.“

Don Quijote byl napjat čekaje, kam povedou tyto předběžné okolky; zatím jej don Antonio vzal za ruku a přešel jí bronzovou hlavu a celý stůl i mramorovou nohu, na níž spočíval; pak řekl: „Tato hlava, pane done Quijote, byla zhotovena jedním z největších čarodějů a kouzelníků, jež svět měl a který byl tuším Polák rodem a žák slavného Escotilla, o němž se vypráví tolik divů. Byl zde, v mém domě, a za odměnu tisíce dukátů, kterou jsem mu dal, pořídil tuto hlavu, jež má tu vlastnost a moc, že odpoví, nač se jí kdo otáže; zkoumal směry větrů, kreslil souhvězdí, pozoroval hvězdy, všímal si světových stran a nakonec ji stvořil tak dokonalou, jak ji poznáme zítra; neboť v pátek bývá němá, a poněvadž dnes je pátek, jsme nuceni čekat do zítřka. Zatím si můžete, Milosti, rozmyslit, nač se jí budete přát zeptat, neboť vím ze zkušenosti, že mluví pravdu ve všech svých odpovědích.“

Don Quijote byl udiven schopností a vlastností hlavy a váhal donu Antoniovi uvěřit: ale vida, že se za velmi krátkou dobu přesvědčí, neřekl nic, jen mu poděkoval za zjevení tak velkého tajemství. Opustili pokoj, don Antonio zavřel dveře na klíč a odešli do síně, kde dleli ostatní pánové. Zatím jim Sancho vyprávěl mnohá dobrodružství a příhody, které potkaly jeho pána.

Toho večera vyvedli dona Quijota na procházku, beze zbraně, oblečeného jako do ulice, zahaleného do pláště z podšíváného sukna, v němž by se byl za oné letní doby zapotil, i kdyby byl z ledu. Poručili svým sluhům, aby zabavili Sancha a nenechali ho vyjít z domu. Don Quijote nejel na Rocinántovi, ale na vysokém mezku volného kroku, velmi dobře vystrojeném. Přes ramena mu dali plášť a na záda, aniž o tom věděl, přišli pergamen, kde napsali velikým písmem: Toto je don Quijote de la Mancha. Když procházka počala, nápis přivábil oči každého, kdo je viděl, a zatímco četli: Toto je don Quijote de la Mancha, rytíř se divil, že každý, kdo naň pohlédne, jej jmenuje a zná; obrátiv se k donu Antoniovi po svém boku pravil: „Velká je přednost, již potulné rytířství v sobě obsahuje, neboť činí známým a slavným toho, kdo je vyznává, po všech končinách země, vskutku, hleďte, pane done Antonio, že i děti tohoto města, jež nikdy neviděly, mě znají.“ „Tak jest, pane done Quijote,“ odpověděl don Antonio; „jako oheň nemůže zůstat ukryt a uzavřen, ani ctnost nemůže zůstat dlouho neznáma: ta pak, jež je získána řemeslem rytířským, září a trůní nade všemi ostatními.“

Stalo se pak, že dona Quijota beroucího se vším tím popsáním nadšením spatřil jakýsi Kastilec a ten přečetl si nápis na jeho zádech a zvolal: „Čert s tebou, done Quijote de la Mancha! Jak ses mohl dostat až sem a přežít ty nesčetné výprasky, které si neseš na hřbetě? Jsi blázen, ale kdybys jím byl doma a v hranicích své potřebnosti, byl by dobře; ty však umíš pobláznit a ohlupit každého, kdo s tebou je, a náá promluví: jen se podívej na ty pány, co tě provázejí. Vrať se, hlupáku, domů a hled' si svého jmění, své ženy a svých dětí a nech tě duchaprázdností, které ti užívají smyslu a pokřívují rozum.“ „Bratře,“ řekl don Antonio, „jděte si svou cestou a nedávejte rady tomu, kdo se vás o ně neprosí. Pan don Quijote de la Mancha je velmi moudrý a my, kteří ho provázíme, nejsme žádní hlupáci. Ctnost je ctít všude, kde ji lze nalézt, a ať vás čert vezme a nelezte, kde vás nevolají!“ „Bůh ví, že máte pravdu,“ odpověděl Kastilec; „protože dávají rady tomuhle človíčkovi je jako házet hrách na stěnu. Ale přemě mě zpropadeně mrzí, že dobrý rozum, který prý tento potřebuje,

ve všem jeví, mu odtéká struhou jeho potulného rytířství. A ať mě skutečně čert vezme, jak pravíte, mne i všechny mé potomky, jestliže odedneška, i kdybych byl živ déle než Metuzalém, dám někomu radu, i když mě o ni požádá.“ Rádce odešel a procházka pokračovala; ale kluci a všechen lid se tak tlačili, aby si přečetli nápis, že jej musil don Antonio sundat, jako by donu Quijotovi smetal něco jiného.

Přišla noc, i vrátili se domů: bylo tam shromáždění dam, neboť žena dona Antonia, paní urozená a veselá, hezká a vtipná, pozvala jiné své přítelkyně, aby přišly uctít jejího hosta a pobavit se jeho nevidaným bláznovstvím. Množství jich přišlo, nádherně se povečeřelo a zábava počala téměř o deseti v noci. Mezi dámami byly dvě rozpustilé a vysměvavé, a ač zcela počestné, trochu nevázané, když měly příležitost pobavit se žertem bez závady. Ty uchvátily s takovým spěchem dona Quijota k tanci, že ho celého potrhaly, nejen na těle, ale i na duchu. To byl kus podívané na figuru dona Quijota, dlouhého, napjatého, hubeného, žlutého, těsně upjatého v šatu, nešikovného a zvláště nikterak ne skočného. Dámičky jakoby kradí naň milostně dotíraly a on, také jakoby kradí, je odmítal; ale vida se vehnána do úzkých samou láskou řekl hlasitě: „Fugite, partes adversae! Dopřejte mi klidu, hříšné myšlenky! Odstupte, dámy, se svými touhami, neboť královna tužeb mých, nevyrovnatelná Dulcinea z Tobosa, nedovolí, aby touha po někom jiném než po ní si mě podmanila a zotročila.“

A řka to sedl si uprostřed síně na zem, potrhán a polámán tím tanečním cvičením. Don Antonio dal jej odnést na lože a první, kdo se ho zmocnil, byl Sancho, který řekl: „Ať mě sám, náš pane, ale že jste si zatancoval! Myslíte, že všichni hrdinové umějí tančit a všichni bludní rytíři křepčit? Myslíte-li si to, povídám, že se mýlíte: znám člověka, který se spíš odváží zabít obra, než by si povyskočil. Kdyby vám běželo o dupáka, zastoupil bych vás, ten tančím jako jestřáb. Ale k panskému tanci neumím ani první krok.“ Těmito a jinými řečmi Sancho návštěvníky zábavy rozesmál; svého pána uložil na postel a přikryl jej, aby se vypotil z toho mrazného tance.

Den nato, zdálo se donu Antoniovi, že bude dobře vyzkoušet čarovnou hlavu, i zavřel se v pokoji, kde byla hlava uložena, ve společnosti dona Quijota, Sancha, dalších svých dvou přátel a obou dam, které zřídily dona Quijota při tanci a zůstaly přes tu noc u ženy dona Antonia. Vylíčil jim vlastnost hlavy, prozradil jim tajemství a prohlásil, že to je první den, co schopnost čarovné hlavy bude dokázána.

Krom obou přátel dona Antonia nikdo jiný neznal čertovo kopytko kouzla, a kdyby se don Antonio svým druhům nebyl předem vyznal, i oni by byli upadli v údiv jako ostatní, neboť jinak nebylo ani lze: tak dovedně a zručně byla hlava zhotovena.

První, kdo přistoupil k uchu hlavy, byl sám don Antonio a řekl jí tiše, ale ne tak, aby všichni neslyšeli: „Řekni mi, hlavo, pro moc, kterou v sobě chováš, co si nyní myslím?“ A hlava mu odpověděla bez hnutí rtů, jasně a zřetelně, že všichni rozuměli: „Nezabývám se myšlenkami.“ Slyšíce to všichni byli ohromeni, tím spíše, že v celém pokoji ani okolo stolu nebylo lidského tvora, který by byl mohl dát onu odpověď. „Kolik je nás zde?“ znovu se otázel don Antonio. A bylo mu odpověděno stejným tichým hlasem: „Jste tu ty a tvoje žena, dva tvoji přátelé a dvě její přítelkyně, slavný rytíř jménem don Quijote de la Mancha a jeho zbrojnoš, který se nazývá Sancho Panza.“ Rozumí se, že se podivili znovu, a rozumí se, že se jim zježily vlasy na hlavě z čirého úděsu. Don Antonio odstoupil od hlavy a řekl: „To mi stačí, abych pochopil, že jsem nebyl oklamán tím, kdo mi tě prodal, hlavo moudrá, hlavo výmluvná, hlavo odpovídající a podivuhodná! Ať jde jiný a otáže se, nač si přeje!“

A poněvadž ženy jsou obyčejně všetečné a rády vyzvídají, první přistoupila jedna z obou přítelkyň ženy dona Antonia a dala hlavě tuto otázku: „Řekni mi, hlavo, co mám činit, abych byla velmi hezká?“ A odpověď zněla: „Buď velmi počestná!“ „Víc na tobě nechci,“ řekla tazatelka. Potom přistoupila její družka, řkouc: „Chtěla bych vědět, hlavo, zdali mě můj manžel miluje či ne.“ Bylo jí odpověděno: „Hleď na to, jak se k tobě chová, a zviš to.“ Vdaná žena odstoupila řkouc: „Tahle odpověď nestála za otázku, protože se rozumí sama sebou, že chování prozrazuje vůli toho, jenž jedná.“

Potom přišel jeden z přátel dona Antonia s otázkou: „Kdo jsem?“ A dostal odpověď: „Však to víš.“ „Na to se tě neptám,“ odvětil rytíř, „ale abys mi řekla, víš-li to ty.“ „Ano, vím,“ byla odpověď, „jsi don Pedro Noriz.“ „Více vědět nechci, neboť to stačí, abych pochopil, hlavo, že víš všecko.“ Odstoupil a přiblížil se druhý přítel a zeptal se: „Řekni mi, hlavo, po čem touží můj prvorozený syn?“ „Už jsem řekla,“ zněla odpověď, „že se nezabývám touhami. Ale přece ti mohu říci, že si tě tvůj syn přeje pochovat.“ „Máš pravdu,“ pravil rytíř, „vidím na vlastní oči; lze to nahmatat prstem.“ A více se netázal. Žena dona Antonia řekla: „Nevím, hlavo, nač se tě ptát; chtěla bych jen vědět, zda se budu po mnohá léta těšit dobrému svému manželu.“ A odpověď pravila: „Zajisté že ano, neboť jeho zdraví a umírně-

způsob života slibují dlouhá léta, jak se říká, střídmostí.“

Potom přistoupil don Quijote se slovy: „Řekni mi, hlavo, dáš: bylo pravda nebo sen, co vypravuji, že jsem tě vysvobodil z rukou tesňovců? Jsou zajištěny rány mého zbrojnoš, který tě vysvobodil z rukou tesňovců?“ „Co se jeskyně týče,“ zněla odpověď, „ne se mnoho říci: je v tom ze všeho trochu; rány Sancho Panzy, který tě vysvobodil z rukou tesňovců, jsou zajištěny.“ „Více si nepřeji zvědět,“ pravil don Quijote, „neboť jak spatřuji, že tě vysvobodil z rukou tesňovců, tak jsem rád, že tě vysvobodil z rukou tesňovců.“

Poslední tazatel byl Sancho a tázal se takto: „Hlavo, dostanu náhodou ještě jedno vladařství? Vybřednu ze zbrojnošské nouze? Uvidím ještě ženu a děti?“ Na to mu bylo odpověděno: „Dostane se ti vladařství nad tvým domem; vrátíš-li se domů, uvidíš ženu i děti; vystoupíš-li ze služby, přestaneš být zbrojnošem.“ „Dobrotivý Bože,“ pravil Sancho, „tohle bych si dovedl říci sám; hůř by neodpověděl ani prorok Hloupý Honza.“ „Osle,“ řekl don Quijote, „co chceš, aby ti odpověděli? Nestačí ti, že odpovědi, které hlava dala, odpovídají na dané otázky?“ „Stačí,“ na to Sancho, „ale přál bych si, aby se vyslovila šíře a pověděla toho víc.“

Tím se skončilo dotazování a odpovídání, ale ne údiv všech, kromě obou přátel dona Antonia, kteří znali háček. Cide Hamete Benengeli jej hned vysvětluje, aby čtenářstvo nenapínal a aby se nedomnívalo, že se v hlavě ukrýval nějaký kouzelník nebo neobyčejné tajemství; praví, že si don Antonio Moreno pořídil doma tuto hlavu podle jiné, kterou viděl v Madridu a již zhotovil jakýs rytec, pro svou zábavu a překvapování nevědomých; zařízení bylo pak toto: deska stolu byla dřevěná, nabarvená a nalakovaná, jako by byla z mramoru, a stejně i noha, na které stála, se čtyřmi orlími drápy, které z ní čnely pro větší rovnováhu. Hlava, jež se podobala obrazu či soše římského císaře a byla bronzové barvy, byla celá dutá a stejně dutá byla i deska stolu, do níž zapadala tak přesně, že nebylo vůbec znát jejich zapojení. Noha stolu byla rovněž dutá a dutina její souvisela s prsy a hrdlem hlavy a to vše ústilo do pokoje pod místností, kde byla socha. Celou tou dutinou nohy, stolu, hrdla a prsou sochy vedla plechová roura, tak těsně, že nemohla nikým být spatřena. V místnosti dolení, odpovídající pokoji nahoře, stál ten, kdo měl odpovídat, ústa přiložena k ústí, takže hlas jako hláskou troubou šel shora dolů a zdola nahoru, zřetelně a jasně, takže nebylo lze poznat nástrahu.

Synovec dona Antonia, vtipný a chytrý student, odpovídal; poněvadž byl poučen svým panem strýcem, kdo má toho dne s ním vejít do pokoje k hlavě, bylo mu snadno odpovědět hbitě a přesně na první otázku; na ostatní odpověděl dohady, ale chytrými, jsa sám chytrý. Ba Cide Hamete praví, že tento div trval deset nebo dvanáct dní; ale městem se rozneslo, že don Antonio chová ve svém domě čarounou hlavu odpovídající všem tazatelům, a tu don Antonio, boje se, aby se věc nedonesla k sluchu bdělých strážů naší Víry, vysvětlil záležitost pánům inkvizitorům, ti pak mu rozkázali, aby hlavu zničil a dále nepokračoval, aby nevědomý lid nebyl pohoršován; ale v domnění dona Quijota a Sancha Panzy hlava zůstala čarounou a odpovídající, ovšem na větší spokojenost dona Quijota než Sancha Panzy.

Rytíři městští, aby se zalíbili donu Antoniovu a zalichotili donu Quijotovi a poskytli mu příležitost k projevu jeho pošetilosti, rozhodli, že turnaj prstencový bude za šest dní; nestalo se tak, a proč, zvíme později.

Don Quijote dostal chuť projít se městem pomalu a pěšky, boje se, aby ho nepronásledovali kluci, kdyby jel na koni, a tak on i Sancha s dalšími dvěma sluhy, které mu dal don Antonio, vydali se na procházku. Stalo se, že jda kterous ulicí don Quijote zvedl oči a spatřil nade dveřmi velikým písmem: Zde se tisknou knihy; to jej velmi potěšilo, neboť do té doby neviděl žádnou tiskárnu a přál si poznat její zařízení. Vstoupil se vším svým průvodem a uviděl, že tu se tiskne, tam opravuje, zde sází, onde sazba zlepšuje, zkrátka uviděl celé ono zřízení, jež je vidět ve velkých tiskárnách. Don Quijote přistoupil k jedné přihrádce a zeptal se, co se v ní dělá; sazeči odpověděli, on se podivil a šel dál.

Mezi jinými zastavil i jednoho a ptal se ho, co dělá on. Sazeč odpověděl: „Pane, tento kavalír, který je zde,“ a přitom ukázal na muže velmi dobré postavy a značné vážnosti, „přeložil jistou toskánskou knihu do naší španělštiny a já ji vysazuji pro tisk.“ „Jak se ta kniha nazývá?“ ptal se don Quijote. Na to překladatel odvětil: „Pane, v toskánsčině se kniha nazývá Le bagatelle.“ „A co odpovídá slovu le bagatelle v naší španělštině?“ „Le bagatelle,“ řekl překladatel, „jest jako bychom my španělsky řekli ‚maličkosti‘; ačkoliv je tato kniha svým jménem skromná, obsahuje a uzavírá v sobě mnoho věcí dobrých a podstatných.“

„Já,“ pravil don Quijote, „znám trochu toskánsky a pyšním se, že umím přednáseti několik stancí Ariostových. Ale povězte mi, milo-

stivý pane (ne že bych chtěl zkoušeti vtip Vaší Milosti, ale prostě jsem zvědav), našel jste ve své knize někdy slovo ‚piñata‘?“ „Ano, mnohokrát,“ odpověděl překladatel. „A jak je překládáte do španělštiny?“ tázal se don Quijote. „Jak bych je jinak překládal,“ nato druhý, „než ‚hrnec‘?“ „U všech všudy,“ řekl don Quijote, „jak jen jste v toskánské řeči zběhlý! Vsadím se, že kde se toskánsky říká ‚piace‘, vy říkáte španělsky ‚ráčí‘, a že ‚più‘ překládáte ‚více‘, ‚su‘ ‚nahore‘ a ‚giù‘ ‚dole‘.“ „To se přece samo sebou rozumí,“ řekl překladatel, „vždyť ta slova si přesně odpovídají.“

„Odvážím se přísahati,“ pravil don Quijote, „že Vaše Milost není dosud uznána ve světě, který vždy nerad odměňuje květného génia a chvalitebnou práci. Kolik to schopností je ve vás ztraceno! Kolik génia odstrčeno! Kolik výbornosti zneuznáno! Ale přes to vše se mi zdá, že překládati z jedné řeči do druhé, kromě ovšem z královen všech řečí, latiny a řečtiny, je jako pohlížeti na flámské koberce obrácené naruby: je sice znáti postavy, ale jsou plny nití, jež je zakrývají, a nemají té hladkosti a barvy jako na líci. A překládání z jazyků snadných nedokazuje ani nadání, ani schopnost stylu, jako ji nedokazuje ten, kdo opisuje listinu z jiné listiny. Nechci z toho vyvozovati, že by překládání nebylo věci chvályhodnou: člověk by se mohl zabývati věcmi ještě horšími a které by mu přinesly menšího užitku. Z tohoto počtu buďtež vyňati dva slavní překladatelé: doktor Cristóbal de Figueroa, jenž přeložil Pastor Fido, a don Juan de Jáuriguí, překladatel Aminty, kteří s velkým štěstím uvádějí v pochybnost, co je překlad a co originál. Ale povězte mi, Milosti, tato kniha se tiskne na váš náklad, nebo jste už prodal právo nějakému knihkupci?“

„Tisknu ji na svůj náklad,“ odpověděl překladatel, „a mým ziskem tisíc dukátů přinejmenším tímto prvním vydáním, které bude mít dva tisíce výtisků, po šesti reálech jeden, a bude vyprodáno za chvíli.“ „To jste, Milosti, pěkný počtář,“ odpověděl don Quijote, „zdá se opravdu, že nevíte o chytráctví knihtiskařů a dohodě, která mezi nimi je. Ručím vám, že až uvidíte, že máte na zádech dva tisíce výtisků, budete tak sedřen, že se poděsíte, a zvláště není-li kniha příliš dobrá a není-li vtipná.“ „Cože,“ řekl překladatel, „chcete snad, Milosti, abych ji prodal knihkupci a ten mi dal za právo tři maravedí a ještě si myslil, že mi dělá milosti? Já netisknu své knihy pro světskou slávu, ale jsem už dost v světě znám svými díly: hledám zisk, neboť bez něho dobrá pověst nestojí ani za trojník.“

„Bůh vám dej, Milosti, šťastné pořízení,“ řekl don Quijote a přistoupil k dalšímu oddělení, kde spatřil, že opravují arch knihy nazý-

vajčí se Světlo duše; pravil vida to: „Ačkoliv je mnoho knih tohoto druhu, mají se přece jen tisknouti, neboť je i mnoho hříšníků a je potřebí nekonečného počtu světél k osvícení těch zatemnělců.“ Pokračoval a spatřil, že také opravují jinou další knihu; zeptal se po jejím titulu a odpověděli mu, že se nazývá Druhá část Důmyslného rytíře dona Quijota de la Mancha a že ji napsal ten a ten, rodák z Tordesillas. „Už vím o té knize,“ řekl don Quijote, „a na svou pravdu a svědomí jsem se domníval, že už byla spálena na prach jakožto nesmysl. Ale její svatomartinský den jednou také nastane, jako nastane pro každé prase. Historie vymyšlené jsou do té míry dobré a zábavné, v níž se blíží pravdě nebo pravděpodobnosti, a příběhy skutečné jsou tím lepší, čím jsou skutečnější.“ Když domluvil, opustil tiskárnu se známkami jistého hněvu.

Téhož dne rozkázal don Antonio, aby jej odvedli podívat se na galeje na pobřeží, což velmi rozradovalo Sancha, který je jaktžživ nevěděl. Don Antonio zpravil velitele galejí, že toho dne odpoledne přivede svého hosta, pověstného dona Quijota de la Mancha, o němž již velitel i všichni městští lidé věděli. Co se mu na galejích přihodilo, bude pověděno v příští kapitole.

KAPITOLA LXIII.

*o nehodě Sancha Panzy při návštěvě galejí
a novém dobrodružství krásné Maurky.*

Nemálo don Quijote rozmýšlel o odpovědi čarovné hlavy, ale nepřišel vůbec na její šalebnost a jeho myšlenky končily vždy slibem, proň zajištěným, že Dulcinea bude osvobozena. Chodil sem a tam a radoval se sám u sebe, spoléhaje, že brzo uvidí vyplnění. Sancho, ačkoliv pojal v ošklivost povolání vladařské, jak bylo řečeno, přece jen si přál znovu někomu rozkazovat a být poslouchán. Neboť toto neštěstí s sebou rozkazování přináší, i když se děje žertem.

Zkrátka, toho odpoledne don Antonio Moreno, jeho hostitel, jeho dva přátelé, don Quijote a Sancho odešli na galeje. Velitel, zpraven o jejich návštěvě, byl zvědav na oba pověstné muže, dona Quijota i Sancha, a jakmile se objevili na nábřeží, všechny galeje strhly stanové pokrývky a zazněly trubky; potom spustili na vodu člun, pokrytý bohatými koberci a polštáři z karmínového aksamitu, a když do něho don Quijote vkročil, velitelská loď vypálila z děla na svém boku a ostatní galeje taktéž; když pak don Quijote vystupoval po pravém žebříku, všechna posádka, jakož je zvykem, když vznešená osoba vystupuje na galej, jej pozdravila volajíc: „Hu, hu, hu“ třikrát. Generál — takto jej budeme nazývat — jenž byl vznešeným šlechticem valencijským, podal mu ruku, pak objal dona Quijota a řekl mu: „Tento den označím si bílým kamínkem, protože je to jeden z nejlepších, kterých se asi dožiji, neboť jsem viděl pana dona Quijota de la Mancha. To vše proto, že v sobě obsahuje a pojímá veškerou výtečnost potulného rytířstva.“ Don Quijote mu odpověděl stejně dvorně, nadmíru šťasten, že je s ním jednáno jako s velkým pánem.

Všichni odešli na záď, velmi pěkně upravenou, a usedli na lavice; lodní dozorce se objevil v uličce mezi lavicemi a přištalou dal znamení, aby posádka shodila šat, což se stalo v okamžiku. Sancho vida tolik lidí nahých byl překvapen a jeho údiv vzrostl, když spatřil napínat plachty proti slunci tak rychle, že se mu zdálo, že tu pracují všichni čerti. Ale to všechno nebylo vůbec ničím vedle toho, co nyní povím.

Sancho seděl na lavici vedle předního veslaře pravé strany lodní

a ten, naveden už, co má činit, ho chytil, zvedl v náručí a celá posádka, čile na nohou, počínajíc na pravé straně, si jej počala letem podávat z náručí do náručí, od lavice k lavici, a to tak rychle, že ubohý Sancho, oslepen, myslil nepochybně, že si jej odnášejí ďáblové; neustali, pokud jej nevrátili zpět levou stranou a nepostavili na záď. Ubohý byl namožen, udýchán a zpocen a neschopen pochopit, co se to s ním stalo. Don Quijote, který viděl bezkřídlý let Sanchův, tázal se generála, zda je to lodní křest oněch, kdo poprvé vstupují na galeje; pakliže ano, on, který nemíní se oddati námořnímu řemeslu, nechce prý se podrobiti podobným cvikům a přísahá prý Bohu, že pokusí-li se někdo uchopit jej a pohazovat jím, vybodá z něho duši; přitom povstal a chopil se meče.

V tom okamžiku strhli stanové plachty a s nesmírným hlukem nechali klesnout dolů ráhno. Sancho si myslil, že nebe vypadlo ze svých veřejí a padá mu na hlavu: skrčil ji, pln strachu, až mezi kolena. I donu Quijotovi se zachvěly nohy, neboť se též zatřásl, skrčil v ramenech a z lící se mu vytratila barva. Posádka zdvihla ráhno stejně spěšně a hlučně, jako je spustila, a to beze slova, jako by v sobě neměla hlasu ani dechu. Dozorce dal znamení, aby zvedli kotvu, a vskočiv do uličky mezi lavicemi s bičem, jal se jím bít mužstvo po zádech: galej vyplouvala zvolna na moře.

Když Sancho uviděl, jak se najednou pohybuje tolik barevných nohou, neboť za ně pokládal vesla, řekl si: „Tohle jsou ty pravé čáry, a ne ty, o kterých mluví můj pán. Copak udělali tito nešťastníci, že je tak bijí, a jak se tenhle jediný člověk, který tu běhá pískaje, odvažuje tlouci tolik lidí? Povídám, že je to peklo nebo aspoň očištěc.“ Don Quijote, vida pozornost, s níž Sancho hleděl, co se děje, řekl mu: „Ach, milý Sancho, jak rychle a snadno byste se mohl, kdybyste jen chtěl, odstrojiti do půl těla, sednouti si mezi tyto pány a učiniti konec zakletí Dulciney. Uprostřed bídy a bolesti toliké necítíte byste příliš svou; a možná že mudrc Merlín by počítal každou ránu z těchto za deset z oněch, které si nakonec dáte sám, neboť jsou dávány upřímně.“

Generál se chtěl zeptat, o jaké rány to běží a o jaké vysvobození Dulciney, když tu námořník zvolal: „Věž v Monjuí dává znamení, že u pobřeží, na západ, je veslová loď.“ Slyše to generál vskočil do uličky a zvolal: „Hola, děti, ať nám neuteče! Bude to korzářská brigantina z Alžku, ona loď, již nám oznamuje hláška.“ Tu dorazily k velitelské lodi i tři ostatní galeje, aby přijaly rozkazy. Generál rozkázal, aby dvě vypluly na moře, sám že s další bude sledovat břeh,

takže jim cizí loď neunikne. Mužstvo přitlačilo na vesla, ženouc galeje tak divoce, že se zdály letět. Ty, které vyjely na moře, spatřily na dvě míle loď, již podle oka odhadly okolo čtrnácti nebo patnácti veslařských lavic, a byla to pravda; loď uzřevši galeje dala se na útěk s úmyslem a nadějí uniknout pro svou lehkost; ale nezdařilo se jí, neboť velitelská galej byla z nejlehčích lodí námořských a tak se k ní blížila, že lidé na brigantině poznali nemožnost útěku; kapitán byl by chtěl už složit vesla a vzdát se, aby nerozrušil velitele našich galejí, ale osud, který chtěl jinak, rozhodl, aby velitelský koráb dospěl již tak blízko, že na lodi bylo možno uslyšet výzvu k vzdání se z korábu velitelova: dva Toraquiové, to jest Turci, kteří na brigantině pluli s jinými dvanácti, v opilosti vystřelili ze dvou mušket a zastřelili dva vojáky na předku lodí našich.

Vida to generál přísahal neušetřit nikoho na lodi, ale když se na ni obořil se vši rychlostí, unikla mu pod samými háky. Galej notný kus přejela; mužstvo lodi vidělo, že je ztraceno, zvedlo plachty, zatímco se galej vracela, a znovu vesly i plachtami se dalo na útěk. Ale jejich spěch jim nepomohl tolik, kolik jim uškodila jejich odvážnost, neboť něco přes půl míle odtud je velitelská galej zahákovala a zajala všechny živé. Zatím dorazily obě druhé galeje a všechny čtyři i s kořistí vrátily se ke břehu, kde čekalo nekonečné množství lidí, žádostivých spatřiti, co přivázejí. Generál zakotvil blízko břehu a seznal, že je na zemi místokrál z města; rozkázal vyslat člun pro něho a spustit ihned ráhno k okamžitému pověšení kapitána a ostatních Turků zajatých na lodi, asi šestatřiceti osob, vesměs statných lidí, a co více, tureckých střelců.

Generál se otázal, kdo je kapitánem brigantiny, a bylo mu odpověděno španělsky jedním ze zajatců, v kterém se později ukázal španělský odpadlík: „Tento mladík, pane, kterého zde vidíte, je naším kapitánem.“ A ukázal mu na nejhezčího a nejšvarnějšího hochu, kterého by si lidská obraznost mohla představit. Zdálo se, že nemá ještě dvacet let. Generál se ho zeptal: „Pověz mi, nerozmyslný pse, kdo tě navedl, abys mi zabíjel vojáky, když viděls, že utéci nemůžeš? Je tohle úcta k velitelským lodím? Nevíš, že drzost není odvahou? Pochybnost a naděje mají činit muže odvážnými, ale ne drzími.“ Kapitán se chystal k odpovědi, ale generál jej nemohl vyslechnout, běže přivítat místokrále, už vstupujícího na galej v průvodu několika svých služebníků a několika osob z lidu.

„Byl to dobrý lov, pane generále,“ řekl místokrál. „Dobrý,“ odpověděl generál, „a Vaše Excelence jej hned uvidí viset na tomto ráh-

ně.“ „Jak to,“ nato místokráľ. „Poněvadž mi zabili,“ odvětil generál, „proti všemu zákonu, rozumu a zvykům válečným dva vojáky z nejlepších na těchto galejích a já jsem přísahal pověsit všechny zajaté, zvláště tohoto chlapce, který je kapitánem brigantiny.“ A ukázal mu na mladíka, který měl již ruce svázané, provaz kol hrdla a čekal na smrt.

Místokráľ se naň podíval a spatřil jeho krásu, statnost a pokoru; jeho krásu byla proň v tom okamžiku doporučením, i zachtělo se místokráľi zamezit jeho smrt a zeptal se ho: „Řekni mi, kapitáne, jsi Turek národností, Maur, nebo odpadlík?“ Nato mladík odpověděl rovněž kastilsky: „Nejsem ani Turek, ani Maur, ani odpadlík.“ „Co tedy jsi?“ zeptal se místokráľ. „Křesťanská žena,“ odvětil mladík. „Žena a křesťanská a v tomto šatu a za těchto okolností? To je obdivuhodné, ale lze tomu jen těžko věřit.“ „Odložte,“ pravil hoch, „pánové, vykonání mé popravy, neboť nepřijdete o mnoho, odložíte-li svou pomstu, dokud vám nevypovím svůj život.“ Kdo by měl srdce tak tvrdé, aby se neobměkčil těmito slovy aneb aspoň nevslechl, co smutný a nešťastný mladík chtěl říci! Generál mu pravil, aby řekl, co si přeje, ale aby nedoufal v prominutí zjevné viny. S tímto svolením jal se hoch vypravovat:

„Z onoho národa, spíše nešťastného než rozvážného, na který v tyto dny bylo vylito moře neštěstí, jsem se zrodila: jsem z rodičů maurských. Když se přivalilo jejich neštěstí, byla jsem dvěma svými strýci odvedena do Berberska, aniž mi pomohlo vyznávání, že jsem křesťanka, neboť jsem jí skutečně, a ne zdánlivá a z přetvářky, ale pravá a katolická. Nepomohlo mi prohlašování této pravdy protěm, již dostali za úkol bídne nás vyhnati, a ani moji strýcové mi neuvěřili: má slova měli za lež, vymyšlenou, abych mohla zůstat v zemi, kde jsem se narodila, a odvedli mě tedy s sebou víc násilím než dobrovolně. Měla jsem matku křesťanku i otec byl stejně rozumným křesťanem; sála jsem katolickou víru s mlékem, vyrostla jsem v dobrých mravech a ani jazykem ani mravem jsem nikdy, myslím, neprojevila, že jsem Maurka.“

„Zároveň s těmito ctnostmi, neboť mám za to, že ctnostmi jsou rostla i má krásu, mám-li jakou. A ačkoliv moje ústraní a uzavřenost byly veliké, nebyly asi takové, aby mě nemohl spatřit mladý rytíř jménem don Gaspar Gregorio, prvorozený syn šlechtice, který je páne vši nedaleko naší. Jak mě spatřil, jak jsme spolu mluvivali, jak se do mne zamiloval a jak já mu ne opakem splácěla, bylo by dlouhé vypravování, obzvláště ve chvíli, kdy se bojím, že mi zadrhnou mezi ja-

zykem a hrdlem krutý provaz, jenž mi hrozí. Proto pouze povím, jak mě chtěl don Gregorio provázet do vyhnanství. Vmísil se mezi Maury příšle z jiných vsí, neboť znal velmi dobře maursky, a cestou uzavřel přátelství s oběmaými strýci, kteří mě s sebou vedli. Můj otec, rozmyslný a budoucnosti pamětlivý, jakmile zvěděl o prvním výnosu k našemu vypovědění, opustil ves a odešel hledat útulek do cizích zemí; na jistém místě, které pouze já znám, ukryl a zakopal mnoho perel a drahokamů a něco peněz v portugalských zlatnících a dvoudukátech; rozkázal mi, abych se nedotýkala v ničem pokladu, jež zanechával, kdyby nás snad vyhnali ze země před jeho návratem.“

„Poslechla jsem a s oběma strýci, jak jsem pravila, a jinými přáteli uchýlili jsme se do Berberska a usadili jsme se v Alžíru, a tím jsme se usadili v samém pekle. Král zvěděl o mé kráse a došlo jeho sluchu i mé bohatství, a to bylo zčásti mé štěstí. Povolal mě k sobě, tázal se mne, z které části Španělska jsem a kolik peněz a jaké šperky přináším. Pověděla jsem mu vesnici i to, že skvosty a peníze jsou v ní zakopány, ale že by je bylo lze snadno vyzvednout, kdybych se sama pro ně vrátila. To vše jsem mu pověděla z obavy, aby jej nezaslepila má krásu, ale jeho vlastní lakota.“

„Zatímco se mnou takto mluvil, přišli mu říci, že zároveň se mnou přibyl i nejstatnější a nejhezčí mladík, jakého si lze představit. Pochopila jsem hned, že mluví o donu Gasparu Gregoriově, jehož krásu předstihuje vše, co za krásu může být ceněno. Polekala jsem se vědoma si nebezpečí, v němž se don Gregorio nalézal, neboť u oněch tureckých barbarů více je ceněn a vážen hezký chlapec nebo mladík než nejkrásnější žena. Král ihned poručil, aby mu jej přivedli ukázat, a tázal se mne, je-li pravda, co o onom mladíku říkají. Já, jakoby z vnuknutí nebes, pravila, že ano, ale že jej upozorňuji, že mladík není mužem, ale ženou jako já, a že jej prosím, aby mi dovolil jít jej obléci do přirozeného šatu, aby se úplně ukázala jeho krásu a mohl se objevit v jeho přítomnosti s menšími rozpaky. Řekl mi, abych tedy v pokoji odešla a že druhý den promluvíme, jak bych se mohla vrátit do Španěl a vyzvednout skrytý poklad. Promluvila jsem s donem Gasparem, sdělila mu nebezpečí, v němž se ocitá, ukazuje-li se jako muž, oblékla jej za Maurku a téhož odpoledne ji dovedla před krále; ten vida ji byl udiven a rozhodl se podržet ji a dát ji darem sultánovi; aby pak odstranil nebezpečí, jež mohlo jí hroziti v serailu jeho žen, a poněvadž sám sobě nedůvěřoval, dal ji odvést do domu jakýchsi vznešených Maurek, aby ji střežily a jí sloužily;

odvedli ji tam ihned. Co jsme oba prožili (neboť nemohu popřít, že jej mám ráda), budiž necháno na uvážení těch, kdo jsou nuceni se rozloučit milující se.“

„Potom král rozhodl, že se vrátím do Španěl touto brigantinou a že mě budou provázet dva rodilí Turci, titíž, co zabili vaše vojáky. Také se mnou přijel tento španělský odpadlík — a ukázala na muže, který první promluvil —, o němž dobře vím, že je tajným křesťanem a že přichází s větší touhou zůstat ve Španělsku než se vrátit do Berberska; ostatní posádka brigantiny jsou Mauři a Turci, kteří slouží jen k práci veslařské. Oba Turci, lakomí a drzí, bez ohledu na příkaz, aby mne a tohoto odpadlíka na nejbližším břehu španělském v křesťanském šatě, jímž přicházíme opatřeni, vysadili na břeh, nejprve chtěli promést toto pobřeží a něco ukořistit, dá-li se; báli se, že vysadí-li nás hned na zemi, můžeme nějakou náhodou, jež nás potká, vyzradit, že na moři kotví brigantina, a že je galeje zajmou, jsou-li nějaké na tomto pobřeží. Večer jsme objevili tento břeh a byli odkryti, aniž jsme zvěděli o těchto čtyřech galejích, a potkalo nás, co jste viděli. Don Gregorio zůstává tudíž v ženském šatu mezi ženami v zjevném nebezpečí života a já mám ruce spoutány a očekávám, či spíše bojím se, že přijdu o život, ač mě již tíží. Toto je, pánové, konec mé žalostné historie, stejně pravdivé jako nešťastné; prosím vás jen, abyste mě nechali zemřít jako křesťanku, neboť, jak jsem už pravila, ničím jsem nepřispěla k vině, jež je přičítána lidem mého národa.“

Umlkla, oči zalily horkými slzami, jež sdílely mnohé z přítomných žen. Místokrál něžně a soucitně přistoupil bez slova k ní a svými rukama sňal provaz poutající krásné ruce Maurčiny. Zatímco křesťanská Maurka líčila historii svého bloudění, nespustil z ní oči starý poutník, který vstoupil na galej zároveň s místokrálem; a sotva skončila řeč, vrhl se k jejím nohám, objal je a hlasem přerývaným tisícerým vzlykáním a vzdechy pravil: „Ó Anno Felix, nešťastná moje dcero! Já jsem tvůj otec Ricote, jenž jsem se pro tebe vrátil, neboť nemohu žít bez tebe, své duše.“ Na ta slova Sancho vyvalil oči a zvedl hlavu, kterou měl skloněnou přemýšleje o svém nešťastném letu, a pohlédnuv na poutníka poznal v něm sama Ricota, s nímž se setkal toho dne, kdy se vzdal vladařství; přesvědčil se též, že běží o jeho dceru, která zbavena pout objala otce mísíc svoje slzy s jeho.

Otec řekl pak generálovi a místokráli: „Toto je, pánové, má dcera, šťastná jménem, ale nešťastná v příhodách svého života. Jmenuje se Anna Felix příjmením Ricotová a je proslulá stejně svou krásou jako

mým bohatstvím. Opustil jsem vlast, abych hledal v cizích zemích, kdo by nás přijal a poskytl nám útul, a naleznuv hledané v Německu, vrátil jsem se v poutnickém šatu ve společnosti Němců pro svou dceru a vykopal velký poklad, který jsem ukryl. Dceru jsem našel, ale poklad ano a mám jej s sebou; nyní však podivným obratem, jehož jste byli svědky, našel jsem i poklad, který mě nejvíce obohacuje, totiž svou milovanou dceru. Jestliže naše nevinnost a její i moje slzy mohou otevřít vaši přísnou spravedlností brány milosrdenství, mějte s námi slitování, neboť jsme nikdy nepomyšleli ublížit vám, ani jsme nijak nesdíleli úmysly našich lidí, právem vypovězených.“

Tu řekl Sancho: „Ricota dobře znám a vím, že je pravda, jak říká, že Anna Felix je jeho dcerou; do těch druhých maličkostí, jak chodili sem a tam a měli-li dobré či špatné úmysly, mi nic není.“ Za všeobecného údivu všech přítomných nad podivuhodným případem generál řekl: „Jediná z vašich slz mi nedovolí splnit svou přísahu: žijte, krásná Anno Felix, pokud vám nebesa určila, a ať pykají za hřích drzí smělci, kteří se ho dopustili.“ A rozkázal okamžitě pověsit na ráhne oba Turky, kteří zabili jeho vojáky; ale místokrál ho snažně žádal, aby je nevěšel, poněvadž si vedli spíše šíleně než drze. Generál uposlechl, poněvadž msta se těžko vykonává, zchladla-li krev.

Potom se snažili vymyslet plán, jak dostat dona Gregoria z nebezpečí, v němž vězel; Ricote nabídl přes dva tisíce dukátů, které měl v perlách a skvostech; bylo mnoho návrhů, ale žádný se nevyrovnal návrhu zmíněného již španělského odpadlíka: nabídl se, že se vrátí do Alžíru na nějaké malé lodici, asi o šesti lavicích, opatřené křesťanskými veslaři, neboť ví, kde, jak a kdy je možno a nutno přistát, a zná i dům, kde don Gaspar bydlí. Generál a místokrál byli na pochybách, mají-li věřit odpadlíkovi a svěřit mu křesťanské veslaře, ale Anna Felix naň spolehla a její otec Ricote slíbil vykoupit křesťany, budou-li náhodou zajati.

Po tomto rozhodnutí místokrál vystoupil na břeh a don Antonio Moreno s sebou odvedl Maurku i jejího otce, protože mu místokrál doporučil, aby je uhostil a pečoval o ně, jak jen lze, že mu sám nabízí vše, co by z jeho domu mohlo sloužit k pohoštění. Takovou laskavost a soucit vnukla krásy Anny Felix jeho srdci.

KAPITOLA LXIV.,

kteřá jedná o dobrodružství, jež dona Quijota zarmoutilo nejvíce ze všech, kteřá ho dosud byla potkala.

Historie vypráví, že žena dona Antonia Morena byla velmi spokojena vidouc Annu Felix ve svém domě; přijala ji radostně, jata stejně její krásou jako rozumem jejím, neboť obojím Maurka neobyčejně vynikala; všichni městští lidé jako přivolání poplašným zvonem přicházeli se na ni podívat.

Don Quijote řekl donu Antoniovi, že názor, jež přijali, co se osvobození dona Gregoria týče, není dobrý, že obsahuje více nebezpečí než užitku a že by bylo lépe, aby do Berberska vypravili jeho i se zbraněmi a koněm; on že by zajatce vysvobodil navzdor celému mauriskému národu, jako don Gaiferos vysvobodil svou ženu Melisandru. „Pamatujte, Milosti;“ řekl Sancho, „že pan don Gaiferos vysvobodil svou ženu na pevné zemi a odvedl ji do Francie po ní; ale tady, i když snad dona Gregoria vysvobodíme, nemáme ho kudy přivést do Španělska, protože vprostředku jest moře.“ „Na vše je lék kromě na smrt,“ odpověděl don Quijote; „přistane-li lodice ke břehu, můžeme na ni vstoupiti, třeba tomu bránil celý svět.“ „Vaše Milost to velmi pěkně a snadno maluje,“ pravil Sancho, „ale od řeči k skutku je daleko a já se držím odpadlíka, který se mi zdá být rádný muž a dobrosrdečný.“ Don Antonio řekl, že nebude-li mít odpadlík úspěch, utekou se o pomoc k velkému donu Quijotovi, jenž se vypraví do Berberska. Dva dny potom vyplul odpadlík v lehké lodici se šesti vesly po každé straně, opatřené výbornou posádkou, a za další dva dny vyrazily i galeje k východu; generál požádal místokrále, aby mu laskavě oznámil průběh osvobozování dona Gregoria a osudu Anny Felix, a místokrál slíbil si vést podle jeho žádosti.

Jednoho jitra, když se don Quijote vybral k procházce na pobřeží, a to ve vši své zbroji, neboť, jak často říkal, zbroj mu byla ozdobou a zápas odpočinkem a on bez nich chvilku nevydržel, uzřel k sobě přicházet jakéhosi rytíře, také úplně ozbrojeného, jenž měl na štítu namalován zářící měsíc. Když byl na doslech, zvolal míře svými slovy na dona Quijota: „Výtečný a nikdy nálezitě nedochválený done Quijote de la Mancha, jsem rytíř Bílého měsíce, o jehož neslýchaných

výkonech jsi snad slyšel. Přicházím s tebou zápasit a vyzkoušet sílu tvých paží, abych ti ukázal a donutil tě vyznat, že má dáma, ať je kdokoliv, je nesrovnatelně hezčí než tvá Dulcinea z Tobosa. Vyzná-li, že je to pravda, bez okolků, uchráníš se smrti a mně ušetříš námahtu zabít tě. Budeš-li bojovati a já tě přemohu, nechci jiného zadostučinění, než že necháš bojů, přestaneš hledati dobrodružství, sebereš se a uchýlíš se na rok do své vsi, kde budeš žítí nedotýkaje se meče, v tichém míru a užitečném klidu, neboť to prospěje vzrůstu tvého jmění a spásě tvé duše. Pakliže ty mne přemůžeš, moje hlava bude ti vydána na milost, moje zbraně a můj kůň budou tvou kořistí a na tebe přejde sláva mých výkonů. Rozmysli si, co je pro tebe lepší, a odpověz ihned, poněvadž dnešek jsem si určil za hranici k dokončení této záležitosti.“

Don Quijote byl překvapen, ba ohromen troufalostí rytíře Bílého měsíce i důvodem jeho výzvy i odpověděl mu klidně a přísně: „Rytíři Bílého měsíce, o jehož výkonech jsem dosud nic neslyšel, přinutím vás odpřisáhnouti, že jste nikdy neviděl vznešenou Dulcineu; kdybyste ji byl viděl, vím, že byste se hleděl vystříhati tohoto sporu, poněvadž pohled na ni by vás vyvedl z bludu, že byla nebo může býti krása srovnatelná s její. Proto neříkám, že lžete, ale že jste na omylu v svém domnění, a přijímám vaše vyzvání za vycených podmínek, a to hned, aby neprošel den, jež jste určil; pouze vyjímám z podmínek, aby na mne přešla sláva vašich výkonů, neboť nevím jakých a kterých; jsem spokojen se svými, tak jak jsou. Zvolte tudíž část bojiště, kterou si přejete, já učiním taktéž, a komu Bůh popřeje, svatý Petr požeňná.“

Z města zpozorovali rytíře Bílého měsíce a řekli o něm místokráli i to, že mluví s donem Quijotem de la Mancha. Místokrál se domníval, že je to nějaké nové dobrodružství nalíčené donem Antoniem Morenem nebo nějakým jiným městským kavalírem, a vyjel ihned na pobřeží v průvodu dona Antonia a mnoha jiných rytířů; přijel právě, když don Quijote obracel Rocinanta, aby se mohl nálezitě rozehnat. Místokrál, vida, že oba rytíři jeví úmysl se utkat, vjel mezi ně a tázal se, z jaké příčiny se dávají tak nenadále do boje. Rytíř Bílého měsíce odpověděl, že běží o přednost v krásě, a krátce mu řekl totéž, co donu Quijotovi, i s podmínkami souboje navrženými a přijatými oběma stranami.

Místokrál přistoupil k donu Antoniovi a tiše se ho optal, ví-li, kdo je rytíř Bílého měsíce, nebo chtějí-li to provést donu Quijotovi nějaký žert. Don Antonio mu odvětil, že neví ani kdo je cizinec, ani

děje-li se souboj žertem nebo doopravdy. Tato odpověď uvedla místokrále do rozpaků, má-li je či nemá nechat pokračovat v boji; ale nemoha si vmluvit, že by to bylo něco jiného než žert, odstoupil a řekl: „Pánové rytíři, není-li tu jiného léku než buď přiznati, buď zemřítí a stojí-li pan don Quijote na svém a vy, pane rytíři Bílého měsíce, také na svém, bojujte si, je-li to vůle boží.“ Rytíř Bílého měsíce poděkoval dvorně a rozumně místokráli za dovolení, jež jim dával.

Don Quijote učinil totéž, poručil se z plna srdce nebesům a své Dulcinei (jako vždy před bitvami, které sváděl), zvětšil znovu ještě svůj rozběh, neboť viděl, že protivník činí totéž, a beze zvuku trubky či jiného válečného nástroje, který by jim dal znamení k útoku, obrátili oba v téměř okamžiku otěžemi své koně; poněvadž byl rytíř Bílého měsíce lehčí, dojel dona Quijota ve dvou třetinách cesty a utkal se s ním tak prudkým nárazem, že aniž se ho dotkl kopím, zdviženým, zdá se, v pravý čas, srazil jej i s Rocinantem nebezpečně k zemi. Skočil hned na něho a vloživ mu ostří kopí na hledí řekl: „Jste přemožen, rytíři, a zemřete, neučiníte-li přiznání podle podmínek našeho souboje.“ Don Quijote zmlácen a omámen, aniž zvedl hledí, odpověděl, jako by mluvil z hrobu, zesláblým a nemocným hlasem: „Dulcinea z Tobosa je nejkrásnější žena na světě a já nejnešťastnější rytíř na zemi a nebylo by dobře, aby moje bezmocnost byla na úkor této pravdě. Chopte se, rytíři, kopí a vezměte si můj život, když jste si už vzal mou čest.“ „Toho zajisté neučiním,“ pravil rytíř Bílého měsíce, „ať žije, ať žije ve své neporušenosti pověst o kráse paní Dulcinei z Tobosa; spokojím se, uchýlí-li se velký Quijote do své vesnice na rok nebo na dobu, již mu určím, jakž jsme rozhodli před počítím tohoto boje.“

Všechno toto slyšeli místokrál a don Antonio i mnozí jiní přítomní a potom i odpověď dona Quijota, že vše ostatní vyplní jako přesný a pravý rytíř krom toho, co je na něm žádáno na úkor Dulciney.

Po tomto prohlášení rytíř Bílého měsíce obrátil koně a pokloniv se pohybem hlavy místokrálovi mírným klusem vjel do města. Místokrál poručil donu Antonjovi, aby odjel za ním a na určito zvěděl, kdo to je. Dona Quijota zvedli, odkryli mu tvář a objevili, že je bez krve a zpocen. Rocinante, velmi zle zřízen, nemohl se na tu chvíli ani hnout. Sancho, všecek smutný, všecek sklíčen, nevěděl co říci a co počít; zdálo se mu, že se celá tato příhoda udála ve snu a že všechno je jen nastraženo kouzlem. Viděl tu svého pána poraženého a přinuceného vzdát se vojenského života na rok; představoval si už

slavnou záři jeho výkonů zatemněnu, naděje jeho nových slibů rozptýleny, jako se rozptyluje kouř ve větru. Báł se, aby Rocinante nezůstal chromý a jeho pán s vykloubenými údy. A nebylo by to malé neštěstí, kdyby byl zůstal! Nakonec jej na nosítkách, jež dal místokrál přinést, dopravili do města a tam se vrátil i místokrál, žádostiv zvědět, kdo je rytíř Bílého měsíce, který přivedl dona Quijota do tak bídného položení.

KAPITOLA LXV.,

*kde je dáno poučení, kdo byl rytíř Bílého měsíce,
a vypráví se o osvobození dona Gregoria i jiných událostech.*

Don Antonio Moreno následoval rytíře Bílého měsíce a stejně ho následovalo, ba pronásledovalo mnoho kluků, dokud se neuzavřel v jistém domě uvnitř města. Don Antonio vstoupil touže ho poznat. Jakýsi zbrojnoš vyšel rytíře přivítat a pomoci mu ze zbroje; potom se rytíř uchýlil do pokojíku a s ním i don Antonio, plana zvědavostí, kdo to je.

Když rytíř Bílého měsíce viděl, že jej onen kavalír neopouští, řekl mu: „Vím dobře, pane, proč přicházíte: chcete vědět, kdo jsem. A poněvadž není, proč bych vám to odpíral, zatímco mi tento sluha bude pomáhat ze zbroje, povím vám to, aniž se o krok spustím pravdy. Vězte, pane, že se jmenuji bakalář Sanson Carrasco a jsem ze vsi dona Quijota de la Mancha, jehož bláznovství a pošetilost trápí všechny nás, kteří ho známe, a já jsem z těch, kteří ho litovali nejvíce; myslil jsem, že jeho spása je v klidu a v tom, aby zůstal ve svém kraji a svém domě, a proto jsem se rozhodl přimět jej, aby tam zůstal: budou tomu tři měsíce, co jsem se vydal na cestu jako potulný rytíř, pod jménem rytíř Zrcadlový, s úmyslem zápat s ním a přemoci jej bez ublížení a pod podmínkou, že přemožený bude vydán na milost vítězi; mínil jsem na něm žádat (neboť jsem soudil, že bude přemožen), aby se vrátil do své vsi a neopouštěl ji po celý rok, během něhož by mohl snad být vyléčen; ale osud to zařídil jinak, neboť mě porazil a srazil z koně a tak se můj úmysl nepovedl. On pokračoval ve své cestě a já jsem se vrátil poražen, v hanbě a potlučen pádem, který byl neobyčejně nebezpečný. Nicméně touha vyhledat jej znovu a přemoci jej mne neopustila, jak se dnes ukázalo. A poněvadž je tak přesný v plnění zákonů bludného rytířství, beze vší pochyby splní i rozkaz, který jsem mu dal, a dodrží své slovo. Toto je, pane, co se stalo, a více vám nepotřebuji říkat nic; prosím vás, abyste mne neprozradil a neřikal donu Quijotovi, kdo jsem, aby měly moje dobré úmysly účinek a nabyl znovu zdravého rozumu člověk, který jej má výtečný, jakmile jej opustí rytířské nesmysly.“

„Ach, pane,“ řekl don Antonio, „Bůh vám odpusť křivdu, již jste

se dopustil na celém světě, chtěje učinit znovu rozumným nejpřávabnějšího blázna, kterého země nosí. Nevidíte, pane, že se prospěch, jenž vyplyne z rozumnosti dona Quijota, nevyrovná zábavě, již poskytuje svým šílenstvím? Ale domnívám se, že veškerá obratnost pana bakaláře nestačí, aby vrátila rozum muži tak dokonale bláznivému, a kdyby to nebylo nemilosrdné, řekl bych: kéž by se don Quijote nikdy neuzdravil, neboť jeho zdravím ztrácíme nejen žertovné kousky jeho, ale i žertovnosti jeho zbrojnoše Sancha Panzy, z nichž kterákoliv dokáže vrátit veselost samé Melancholii. Přesto budu mlčet a nepovím mu nic, abych uviděl, mám-li pravdu v domněni, že všechna snaha pana Carrasca nepovede nikam.“

Bakalář odpověděl, že je ta záležitost na dobré cestě a že doufá v šťastný výsledek. Don Antonio se mu nabídl učinit, cokoliv by si přál; on se s ním rozloučil, dal naložit na místě svou zbroj na mezka a týž den opustil na koni, na němž bojoval, město a vrátil se domů, aniž se mu přihodilo, co by mělo být vyprávěno v této pravdivé historii. Don Antonio vypověděl místokráli vše, co mu byl řekl Carrasco; místokráli se to příliš nezamlouvalo, poněvadž návratem dona Quijota domů mizela zábava, již se mohli těšit všichni, kdo věděli o jeho bláznovství.

Don Quijote zůstal šest dní na loži, teskliv, smuten, zamyšlen a zle zřízen, přemítaje v myšlenkách nešťastnou událost své porážky. Sancho jej těšil a mezi jiným mu řekl: „Pane můj, zvedněte hlavu a buďte vesel, můžete-li, a děkujte nebesům, že ač jste byl sražen k zemi, vyvázli jste bez zlámaných žeber; vždyť víte, že kde se rozdává, také se dostává a že není všude slanina, kde jsou špýle, a nedejte na lékaře, protože žádného léčení ve vaší nemoci není třeba. Vraťme se domů a nechme toulek a hledání dobrodružství v krajích a místech, která neznáme. A uváží-li se dobře, nejvíce poškozen jsem tu já, ač Vaše Milost je nejhůře zřízena. Já jsem se sice s vladařstvím vzdal i touhy být vladařem, ale nevzdal jsem se touhy být hrabětem, a to nikdy nebude skutkem, nestane-li se Vaše Milost králem vzdajíc se svého povolání rytířského; a tak se mé naděje obracejí v dým.“

„Mlč, Sancho, vždyť víš, že moje vyhnanství nepotrvá déle než rok, potom se vrátím k svému čestnému povolání a nebudu mít nouzi o království, jichž lze dobytí, a o hrabství, jež ti budu moci darovati.“ „Bůh nás vyslyš,“ řekl Sancho, „a hřích ať sluchu nemá; vždy jsem slyšal, že je lepší vrabec v hrsti než holub na střeše.“

Takto mluvili, když vstoupil don Antonio a řekl se známkami neobyčejné spokojenosti: „Výborné zprávy, pane done Quijote: don

Gregorio a odpadlík, jenž se proň vydal, jsou na břehu. Co pravím na břehu? Už jsou v domě místokrálové a budou tu v okamžiku.“ Don Quijote se poněkud potěšil a pravil: „Opravdu, málem bych byl řekl, že by mi způsobilo radost, kdyby vše dopadlo naopak a já tím byl přinucen vydati se do Berberska, kde bych silou svého ramene osvobodil nejen dona Gregoria, ale všechny křesťanské zajatce, co jich v Berbersku je. Ale co dím, já nešťastný! Nejsem-li pak přemožen? Nebyl jsem sražen? Nejsem-li ten, kdo se nemůže dotknouti zbraně po celý rok? Co mohu slíbiti? Čím se honosím, sluší-li mi spíše pracovati vřetenem než mečem?“ „Nechte toho, pane,“ řekl Sancho; „ať si žije slepice, třebaš i s tipcem, a dnes mně, zítra tobě. V těchhle srážkách a rvačkách se nesmí věci brát tak vážně, protože kdo dnes padne, zítra se může zvednout, leda by chtěl zůstat v posteli, totiž zmalomyslnět a nedbat o nabytí nových sil k novým bojům. A nyní, Milosti, ať uvítáte dona Gregoria, neboť se mi zdá, že lidé běhají poplašeně a že je už asi v domě.“

Byla to pravda. Don Gregorio a odpadlík podali již zprávu místokráli o cestě i návratu a don Gregorio žádostiv spatřit Annu Felix přišel i s odpadlíkem do domu dona Antonia. Ačkoliv byl don Gregorio, když jej osvobodili z Alžíru, v ženském šatu, v lodici jej vyměnil za oděv jistého zajatce, který uprchl s ním; ostatně, ať by si přišel v rouchu jakémkoliv, vždy by se jevil jako osoba hodná lásky, služeb a úcty, neboť byl neobyčejně hezký, asi sedmnáctiletý nebo osmnáctiletý. Ricote a jeho dcera vyšli ho uvítat, otec v slzách, dcera v uzardění. Neobjali se mezi sebou, neboť kde je velká láska, nebývá přílišná nenucenost. Don Gregorio a Anna Felix přivedli svou dvojkrásou v podiv všechny, kdo byli přítomni. Za oba milence mluvilo mlčení a oči jejich byly řečí, jež vyjádřila jejich šťastnou a počestnou touhu. Odpadlík vylíčil, jakých obratných prostředků užil k osvobození dona Gregoria; don Gregorio vylíčil, v jaké tísní a nebezpečí se octl mezi ženami, u nichž zůstal, a to ne obšrně, ale několika slovy, čímž projevil, že jeho moudrost předstihuje jeho věk. Nakonec Ricote zaplatil a odměnil štědře jak odpadlíka, tak veslaře. Odpadlík vstoupil znovu do církve a z údu zkaženého stal se opět údem čistým a zdravým pokáním a lítostí.

Dva dny potom jednal místokrál s donem Antoniem, jak zaříditi, aby Anna Felix se svým otcem zůstali ve Španělsku, neboť měli za to, že není nikterak nenáležitě, aby tu zůstala dívka tak křesťanská a otec, zdálo se, tak poctivý. Don Antonio nabídl, že se vydá vyjednatí tu věc ke dvoru, kam musí nutně i za jinými záležitostmi, a da-

na srozuměnou, že přízní a dary lze tam dosáti mnoha nesnadných věcí.

„Nikoliv,“ řekl Ricote, jenž byl přítomen za této řeči, „nelze spoléhat ani na přízeň ani na dary, neboť u velkého dona Bernardina de Velasco, hraběte de Salazar, jež pověřilo Jeho Veličenstvo naším vypuzením, nezmohou ani prosby, ani sliby, ani dary, ani nářky; je sice pravda, že v sobě spojuje milosrdenství se spravedlností, ale ponevadž vidí, že celé tělo našeho národa je nakaženo a prohnílé, užívá na něm spíše zfraviny, jež spaluje, než masti, která uklidňuje. Tak díky své obezřetnosti, rozmyslnosti, pilnosti i hrůze, kterou nahání, rádně provedl úlohu tak těžkou a složitou, již na sebe vzala jeho silná ramena, aniž naše obratnosti, úskoky, prosby a podvody mohly oslepit jeho argusovské oči; drží je stále na pozoru, aby nezůstal a neskryl se někdo z našich, jenž by časem jako ukrytý kořen vypučel a vydal jedovaté plody ve Španělsku již čistém, již zbaveném nebezpečí, v němž je naše množství udržovalo. Hrdinské to rozhodnutí, věru, velkého Filipa Třetího a neslýchaná to rozvážnost, že byl úlohou pověřen právě don Bernardino de Velasco.“

„Němčím učiním všechny možné zákroky a ať nebesa dopustí, co se jim líbí,“ řekl don Antonio; „don Gregorio půjde se mnou potěšit bolest, již jeho rodiče asi pociťují nad jeho zmizením. Anna Felix zůstane u mé ženy v mém domě nebo v nějakém klášteře a vím, že pan místokrál bude potěšen, zůstane-li v domě jeho dobrý Ricote, dokud se neuvidí co vyjednáám.“ Místokrál souhlasil s celým návrhem, ale don Gregorio, zvěděv, co se chystá, prohlásil, že žádným způsobem nemůže a nemíní opustit doňu Annu Felix; chtěje však přece uvidět své rodiče a zaříditi návrat pro ni, svolil k zmíněnému ujednání. Anna Felix zůstala u ženy dona Antonia a Ricote v domě místokrálově.

Nastal den odchodu dona Antonia a po dvou dalších dnech odchod dona Quijota a Sancha: pád z koně mu nedovolil, aby se vydal na cestu dříve. Při loučení dona Gregoria s Annou Felix teklo mnoho slzí a bylo mnoho vzdechů, mdlob a pláče; Ricote nabídl donu Gregoriově tisíc dukátů, chce-li, ale on nepřijal nic kromě pouhých pěti od dona Antonia a slíbil, že mu je vrátí u dvora. Pak se oba rozloučili a později i don Quijote a Sancho, jak bylo už řečeno: don Quijote byl beze zbroje, v šatu cestovním, Sancho šel pěšky, ponevadž osel nesl zbroj.